

за да се закръгли неговия образъ съ огнената нимба на великъ бунтовникъ и пророкъ на свободата. Защото нравствената сила на Ботйовъ носи печата на изключителната личностъ и знака на героиченъ патосъ.

Най-висшия моментъ въ утвърдението на този патосъ Ботйовъ постига предъ образа на смъртта. Въ нея се примиряватъ всички жажди на духа му въ върховния синтезъ на вѣчната красота и безсмъртието. Смъртта за Ботйова не е „ужасенъ призракъ“, както за Яворовъ, а нѣкакво космично възродително начало, една стихия, която обновява свѣта. Отношението на Ботйовъ къмъ смъртта е въ най-висша степенъ забележително: въ него е отразенъ патосътъ на саможертвената воля у бореца, който не предчувствува, а „безпощадно ясно“ вижда сждбата, която го дебне. Единствената му утѣха—ако изобщо има утѣха за човѣка, който съзнателно и самоволно отива на явна смъртъ, — е че „тозъ, който падне въ бой за свобода, той не умира“. По тоя начинъ смъртта увѣичава бунта за свобода съ ореола на безсмъртието, тъй като Ботйовъ не чувствува другъ изходъ отъ дилемата „свобода или смъртъ“. Тази дилема у него е така категорично поставена, че не търпи компромисно разрешение: човѣкъ трѣбва да се стреми къмъ свободата и въ този стремежъ, ако е нужно, да пожертвува и живота си. Защото свободата за Ботйовъ е нѣщо абсолютно. Тя е безусловно най-великата целъ и най-дълбокото оправдание на живота. Свободата е слънчевия оазисъ, който пктуващето презъ пустинитѣ на „това царство кърваво, грѣшно“ историческо човѣчество догонва непрестанно.

Бунтътъ за свобода у Ботйовъ е реаленъ изразъ на една могща вътрешна жажда. Той е съзнателно индивидуално проявление на дълбоката подсъзнателна реакция въ колективния български духъ, родена и потисната въ неговитѣ глбини презъ времето на вѣковната му черна робия. Този бунтъ е символъ на пролѣтното пробуждане, което стихийно е клопочило въ народнитѣ низини и което получи патетичното си въплъщение въ бурята на една, макаръ и въ ограниченъ мащабъ, национална революция. Ботйовъ е най-въдъхновениятъ, сигналенъ призивъ на тази революция. Той е цененъ типиченъ изразителъ и най-героиченъ пѣвецъ. Презъ личния му борчески устремъ проглежда масовата воля за свобода у народа, а презъ субективната му поетична тржба говори колективния народенъ духъ. Това единение между творческа личностъ и народъ е най-отличителниятъ белегъ на гения. Защото гениятъ синтезира и вълъщава психичния опитъ — най-често като подсъзнателна даденостъ — на своя народъ презъ вѣковетѣ на историческия му животъ. А по-дълбокъ и единенъ синтезъ отъ Ботйовъ въ новата история на нашия народъ, може би, не съществува. Въ моменти на кризи и въ години на възходъ неговата личностъ ще бжде за жоколѣнията най-ярката пжтеводна звезда, а патосътъ му — изворъ на борческо въдъхновение и героична воля за подвигъ.